O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

QARSHI MUHANDISLIK-IQTISODIYOT INSTITUTI

"TASDIQLAYMAN"
Qarshi muhandislik-iqtisodiyot
instituti rektori
_______ O.Sh.Bazarov
"___" _______ 2024 yil

Ro'yhatga olindi № 05/02/002
"___" iyun _______ 2024 yil

XALQARO VALYUTA-KREDIT MUNOSABATLARI

FANINING O'QUV DASTURI

Bilim sohasi:	400000 – Biznes, Boshqaruv va huquq
Ta'lim sohasi:	410000 – Biznes va boshqaruv
Ta'lim yo'nalishlari:	60410100 – Buxgalteriya hisobi va audit.

Qarshi 2024-yil

<table>
<tr><td colspan="2">Fan/modul kodi
HVKM 204</td><td>O‘quv yili
2024-2025</td><td>Semestr
4</td><td colspan="2">ECTS - Kreditlar
4</td></tr>
<tr><td colspan="2">Fan/modul turi
Tanlov</td><td colspan="2">Ta’lim tili
O‘zbek</td><td colspan="2">Haftadagi dars soatlari
4</td></tr>
<tr><td rowspan="2">1.</td><td colspan="2">Fanning nomi</td><td>Auditoriya mashg‘ulotlari (soat)</td><td>Mustaqil ta’lim (soat)</td><td>Jami yuklama (soat)</td></tr>
<tr><td colspan="2">Xalqaro valyuta-kredit munosabatlari</td><td>60</td><td>60</td><td>120</td></tr>
</table>

2.

I. Fanning mazmuni

Fanni o‘qitishdan maqsad – talabalarda jahon valyuta-kredit tizimi, uning tarkibi, funksiyalari va amal qilish mexanizmlarini chuqur o‘rganish, global valyuta-kredit bozorlari, ularda yuz berayotgan o‘zgarishlarni tizimli va kompleks tahlil qilishni o‘rganish bo‘yicha yo‘nalishiga mos bilim, ko‘nikma va malaka shakllantirish hisoblanadi.

Fanning vazifasi – xalqaro valyuta-kredit munosabatlari asoslari, valyuta operatsiyalari va hisob-kitoblar, xalqaro kredit munosabatlari, xorijiy investitsiyalar, xalqaro moliya bozori, xalqaro valyuta-kredit munosabatlari tizimida risklarni boshqarishda nazariy va amaliy bilimlarni o‘rgatishdan iborat.

II. Asosiy nazariy qism (ma’ruza mashg‘ulotlari)

II.I. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:

1-mavzu. “Xalqaro valyuta kredit munosabatlari” fanining predmeti va vazifalari

Mazkur fanning boshqa iqtisodiy fanlar bilan o‘zaro bog‘liqligi. Bozor iqtisodiyotiga o‘tishda kursning maqsadi va vazifalari. Fanning tarixiy shakllanish bosqichlari. Xalqaro valyuta-kredit munosabatlarining milliy iqtisodiyotga ta’siri. Xalqaro valyuta - kredit munosabatlari rivojlanishining dolzarb masalalari.

2-mavzu. Tashqi iqtisodiy aloqalarda xalqaro valyuta munosabatlarining roli.

Tashqi iqtisodiy munosabatlarning funksiyalari va turlari. Tashqi iqtisodiy munosabatlarning muhimligi va valyuta munosabatlarning obyektiv zarurati. Globalizatsiya va uni jahon iqtisodiyoti rivojlanishiga ta’siri. “Valyuta munosabatlari” tushunchasining mazmuni va ularning yuzaga kelishining obyektiv sabablari. Valyuta tizimi va uning asosiy turlari. Milliy valyuta tizimi

va uning asosiy elementlari. Jahon moliyaviy-iqtisodiy inqirozining valyuta munosabatlariga ta’siri.

3-mavzu. Jahon valyuta tizimi evolyusiyasi

Valyuta tizimini rivojlanish tarixi. Parij valyuta tizimi va uning o‘ziga xos xususiyatlari. Oltin standarti inqirozi, uning xususiyatlari va oqibatlari. Parij konferensiyasi va unda e’lon qilingan valyuta standarti. Oltin-deviz standartining inqirozi, davomiyligi, sabab va oqibatlari. Genuya valyuta tizimining standarti, o‘ziga xosligi, xususiyatlari va kamchiliklari. Bretton- Vuds valyuta tizimining paydo bo‘lishi, xususiyatlari. Bretton-Vuds valyuta tizimidagi yangiliklar va ularni jahon valyuta tizimidagi ahamiyati. Yamayka valyuta tizimi va uning standarti. Oltin “demonetizatsiyasi”ning jahon valyuta tizimi uchun ahamiyati. Zamonaviy valyuta tizimining o‘ziga xos xususiyatlari.

4-mavzu. O‘zbekiston Respublikasi valyuta tizimi

O‘zbekiston Respublikasi valyuta tizimining shakllanish bosqichlari. O‘zbekiston Respublikasi valyuta tizimini rivojlanish bosqichlari. O‘zbekiston Respublikasi valyuta qonunchiligi. O‘zbekiston Respublikasi valyuta tizimining elementlari. O‘zbekiston Respublikasi valyuta qonunchiligi. Zamonaviy O‘zbekiston Respublikasi valyuta tizimining o‘ziga xos xususiyatlari.

5-mavzu. Valyuta kursi va unga ta’sir etuvchi omillar

Valyuta kursining mazmuni va ahamiyati. Valyuta kursining asosiy turlari. Valyuta kursining kotirovkasi va uning turlari. Valyuta kursi o‘zgarishining jahon valyuta bozorlaridagi operatsiyalarga ta’siri. Valyuta kursining rejimlari. Valyuta kursini o‘ranitilishi. Valyuta pariteti va uning ahamiyati. Kross-kurs, uni hisoblanishi va ahamiyati. Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida milliy valyuta kursining barqarorligini ta’minlash yo‘llari. Kross-kursni hisoblash. Forvard kursini hisoblash.

6-mavzu. Valyuta operatsiyalari

“Valyuta operatsiyalari” tushunchasining mohiyati va uni amalga oshirishning asoslari. Valyuta operatsiyalarining asosiy turlari. O‘zbekiston Respublikasi tijorat banklarining valyuta operatsiyalarini rivojlantirish masalalari. Spot operatsiyalari ularni o‘tkazish tartibi, xususiyatlari. Svop, forvard va fyuchers operatsiyalari, ularning xususiyatlari va amalga oshirish tartibini ko‘rib chiqish. Valyuta operatsiyalari va valyuta arbitrajlari, ularni o‘tkazish tartibi. Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida valyuta bozorini tartibga solish va valyuta operatsiyalarini amalga oshirish bilan bog‘liq muammolar va ularni bartaraf etish yo‘llari.

7-mavzu. Markaziy bankning valyuta siyosati

Valyuta siyosati tushunchasining mazmuni va asosiy turlari. Valyuta siyosatining asosiy shakllari. Xalqaro valyuta siyosatidagi asosiy yo‘nalishlari

va ularning o‘zgarishiga ta’sir qiluvchi omillar. Markaziy bank valyuta siyosatining maqsadi va asosiy vazifalari. Markaziy bankning xalqaro operatsiyalari. Diskont vayuta siyosati. Deviz valyuta siyosati. O‘zbekiston Respublikasi Markaziy bankining valyuta siyosatidagi o‘ziga xosliklar: valyutaviy cheklovlarni qo‘llash. Valyutaviy cheklovlarning maqsadi va ularni yumshatish bo‘yicha chora- tadbirlar. Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida valyuta siyosatining o‘ziga xos jihatlari.

8-mavzu. Tijorat banklarida xalqaro hisob-kitob shakllari

Xalqaro hisob-kitoblar: mazmuni, amalga oshirish asoslari va turkumlanishi. Xalqaro hisob-kitoblarning asosiy shakllari. Xalqaro hisob-kitoblarda ishlatiladigan hujjatlar va ularning turlari. Xalqaro hisob-kitoblarda veksel va cheklardan foydalanish. Xalqaro hujjatlashtirilgan inkasso va u bo‘yicha hisob-kitoblar. Xalqaro hujjatlashtirilgan akkreditiv va u bo‘yicha hisob-kitoblar. O‘zbekiston Respublikasida xalqaro hisob-kitoblarning shakllari va ularni rivojlantirish masalalari. Xalqaro hisob-kitoblar shakllarining alohida olingan mamlakatlar uchun ijobiy va salbiy tomonlari va ularni mamlakat xususiyatidan kelib chiqqan holda qo‘llash imkoniyatlari.

9-mavzu. Tijorat banklarida xalqaro kredit shakllari va xisob-kitob shartlarining qo‘llanilishi

Xalqaro kredit tushunchasining mazmuni. Xalqaro kreditning asosiy shartlari. Yevroobligatsiyalar bozori va uning xususiyatlari. Xalqaro kreditning asosiy shakllari. Firma krediti, bank krediti, aksept-rambursli kreditlar, uzoq muddatli va qisqa muddatli xalqaro kreditlar. Mamlakat kredit reytingi, uning aniqlanishi va turlari. Alohida reyting agentliklari tomonidan suveren kredit reytingini hisoblash tartibi. Kichik biznesni rivojlantirishda xalqaro kreditlarni tutgan roli. Tashqi savdoni kreditlashning asosiy shakllari. Xalqaro faktoring va forfeyting operatsiyalari hamda ularning o‘ziga xos xususiyatlari.

10-mavzu. Xorijiy investitsiyalarni jalb etishda moliyaviy institutlarning roli

Xorijiy investitsiyalar va ularning milliy iqtisodiyot uchun ahamiyati. To‘g‘ridan-to‘g‘ri va portfel xorijiy investitsiyalar. Xorijiy investitsiyalarni milliy iqtisodiyotga jalb etish yo‘llari. Investitsiya muhiti. Erkin iqtisodiy zonalar va TMKlar. Xorijiy investitsiyalarni xalqaro harakatini tartibga solish.

11-mavzu. Xalqaro moliya tizimida xalqaro moliya institutlarining roli.

Xalqaro moliya institutlarining tasniflanishi. Xalqaro moliya institutlari tomonidan bajariladigan asosiy funksiyalar. Xalqaro Valyuta Fondining maqsadi va faoliyatining mohiyati. Jahon banki guruhi va unga kiruvchi tashkilotlar

faoliyati. Mintaqaviy valyuta-kredit va moliya tashkilotlari. O‘zbekistonning xalqaro valyuta-kredit tashkilotlari bilan o‘zaro hamkorlik aloqalari.

12-mavzu. Mamlakat to‘lov balansi.

To‘lov balansining mazmuni va tarkibi. To‘lov balansini tuzishga qo‘yiladigan talablar. To‘lov balansini tuzish konsepsiyalari. To‘lov balansini tuzilishi. Tashqi savdo balansi va uning tuzilishi. To‘lov balansining defitsiti va uni qoplash usullari. To‘lov balansining aktiv qoldig‘ini ta’minlash yo‘llari. To‘lov balansi holatining mamlakat iqtisodiyotiga ta’siri. Hisob-kitob balansi va uning to‘lov balansidan farqi. Rivojlangan davlatlarning to‘lov balansi. Riovjlanayotgan davlatlar to‘lov balansining o‘ziga hos jihatlari.

13-mavzu. Xalqaro kapital harakatida xalqaro korporatsiyalar o‘rni.

Xalqaro korporatsiyalarning yuzaga kelishi va ular faoliyatining mohiyati. Transmilliy korporatsiyalar faoliyatining asosiy xususiyatlari va rivojlanish bosqichlari. Transmilliy korporatsiyalar faoliyatining iqtisodiyot uchun afzalliklari. Transmilliy korporatsiyalar faoliyati rivojlanishining zamonaviy tendentsiyalari.

III. Amaliy mashg‘ulotlar bo‘yicha ko‘rsatma va tavsiyalar

Amaliy mashg‘ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1-mavzu. “Xalqaro valyuta kredit munosabatlari” fanining predmeti va vazifalari.
2-mavzu. Tashqi iqtisodiy aloqalarda xalqaro valyuta munosabatlarining roli.
3-mavzu. Jahon valyuta tizimi evolyusiyasi.
4-mavzu. O‘zbekiston Respublikasi valyuta tizimi.
5-mavzu. Valyuta kursi va unga ta’sir etuvchi omillar.
6-mavzu. Valyuta operatsiyalari.
7-mavzu. Markaziy bankning valyuta siyosati.
8-mavzu. Tijorat banklarida xalqaro hisob-kitob shakllari.
9-mavzu. Tijorat banklarida xalqaro kredit shakllari va xisob-kitob shartlarining qo‘llanilishi.
10-mavzu. Xorijiy investitsiyalarni jalb etishda moliyaviy institutlarning roli.
11-mavzu. Xalqaro moliya tizimida xalqaro moliya institutlarining roli.
12-mavzu. Mamlakat to‘lov balansi.
13-mavzu. Xalqaro kapital harakatida xalqaro korporatsiyalar o‘rni.

IV. Mustaqil ta’lim va mustaqil ishlar

Mustaqil ta’lim uchun tavsiya etiladigan topshiriqlar:

1. “Xalqaro valyuta kredit munosabatlari” faniga kirish.
2. Valyuta munosabatlari va valyuta tizimi.
3. Valyuta munosabatlarining iqtisodiy mohiyati va valyuta tizimlari.
4. Jahon valyuta tizimi evolyusiyasi.

	5. Yevropa valyuta tizimi va uning rivojlanish xususiyatlari. 6. O‘zbekiston Respublikasi valyuta tizimining rivojlanishi. 7. Valyuta munosabatlarini tartibga solish va valyuta siyosatining nazariy asoslari. 8. Valyuta kursi va unga ta’sir etuvchi omillar. 9. Valyuta operatsiyalari va ularning mohiyati. 10. Valyuta siyosatining asosiy shakllari. 11. Xalqaro hisob-kitob shakllari va ulardan foydalanish amaliyoti. 12. Xalqaro kredit shakllari va xisob-kitob shartlarining qo‘llanilishi. 13. Xalqaro kapitalni jalb etish yo‘llari. 14. Valyuta kursi rejimlari. 15. Joriy va spot valyuta operatsiyalari. 16. Kapital harakati bilan bog‘liq valyuta operatsiyalari. 17. Forvard valyuta operatsiyalari. 18. Fyuchers shaklidagi valyuta operatsiyalari. 19. Opsion shaklidagi valyuta operatsiyalari. 20. Valyutaviy svop operatsiyalari. 21. O‘zbekistonda muddatli valyuta operatsiyalarini amalga oshirish imkoniyatlari. 22. Valyuta bozorida forvard kursining aniqlanishi. 23. Foiz stavkasi bilan bajariladigan forvard operatsiyasi (FRA). 24. Foiz stavkalari opsionlari. 25. Naqd pul (valyuta) o‘tkazmalari va ularni amalga oshirish tartibi. 26. Xalqaro to‘lov kartalari va ulardan foydalanish tartibi. 27. Xalqaro xisob-kitoblarning akkreditiv shakli. 28. Xalqaro xisob-kitoblarning inkasso shakli. 29. Xalqaro hisob-kitoblarda to‘lov topshirqnomasi va cheklardan foydalanish. 30. Mamlakat to‘lov balansini boshqarish usullari. 31. Xalqaro kredit munosabatlari ishtirokchilari faoliyati. 32. Ko‘p tomonlama xalqaro davlat kreditlari. 33. Xalqaro xususiy firmalar (tijorat) kreditlari. 34. Xalqaro bank kreditlari. 35. Xalqaro kreditning to‘lov va xisob-kitob shartlari. 36. Xalqaro kredit liniyasi orqali kreditlash mexanizmi. 37. Xalqaro kredit foiz stavkalari, foiz svoplari. 38. Xalqaro kredit bozori mahsulotlari. 39. Xalqaro kredit reytinglari. 40. Xalqaro kredit munosabatlari tizimida tashqi qarzdorlik.

	41. Xalqaro kredit munosabatlari va tashqi qarzdorlikni tartibga solish. 42. O‘zbekistonda xalqaro kredit operatsiyalaridan foydalanish amaliyoti. 43. Xalqaro kreditlar bozori rivojlanishining zamonaviy tendensiyalari. 44. Xalqaro kapital migratsiyasi. 45. Xalqaro kapital jalb etishning milliy iqtisodiyot uchun ahamiyati. 46. Xalqaro kapital harakatini tartibga solishda moliyaviy institutlarning roli. 47. Xalqaro kapital bozori rivojlanishi tendensiyalari. Mustaqil o‘zlashtiriladigan mavzular bo‘yicha talabalar tomonidan referatlar tayyorlash, esse yozish, krasvord ishlab chiqish va uni taqdimoq qilish tavsiya etiladi.
3.	V. Ta’lim natijalari / Kasbiy kompetensiyalari **Talaba bilishi kerak:** Xalqaro valyuta-kredit munosabatlarining maqsad va vazifalari, valyuta-kredit munosabatlarining nazariyasi va amaliyoti, valyuta tizimi va valyuta munosabatlari, valyuta kursi, valyuta operatsiyasi, valyuta siyosatining asosiy shakli, Markaziy bankning valyuta siyosati, xalqaro hisob-kitoblar valyutalarning turlari, hisob-kitob va to‘lov balansi, xalqaro kredit, valyuta inqirozi va uning turlari, tashqi savdoni kreditlash, to‘lov balansi, hisob-kitob balansi, xalqaro valyuta-kredit tashkilotlari va ular bajaradigan operatsiyalar haqida tasavvurga ega bo‘lishi; Valyuta munosabatlari va valyuta tizimlarining o‘ziga xos xususiyatlarini, valyuta tizimi elementlarini, milliy, mintaqaviy va jahon valyuta tizimlarining o‘ziga xos hususiyatlarini, valyuta kursining shakllanishi va unga ta’sir etuvchi omillarni, valyuta pariteti va uning xususiyatlarini, valyuta kursini prognozlashtirish usullarini, valyuta operatsiyalarini amalga oshirishning huquqiy asoslarini, valyuta operatsiyalarini amalga oshirishning o‘ziga xos xususiyatlarini, xalqaro kredit va uning turlarini, xalqaro kreditlar bo‘yicha foiz stavkalarini shakllanishini, to‘lov va hisob-kitob balanslarini tarkibiy tuzilishini, xalqaro valyuta-kredit tashkilotlari va ularning faoliyat yo‘nalishlarini, xalqaro valyuta-kredit tashkilotlarini O‘zbekiston Respublikasi bilan hamkorlik aloqalarini ulardan foydalanish ko‘nikmalariga ega bo‘lish; Talaba valyuta kursini shakllanishiga ta’sir etuvchi omillarni tahlil etish, mamlakatda valyuta tizimini tashkil etish, valyuta kurslariga ta’sir etuvchi omillarni tahlil qilish, valyuta kurslaridan foydalanishni, xalqaro hisob-kitoblaridan foydalanish, to‘lov balansi barqarorligigni ta’minlash, xalqaro valyuta-kredit tashkilotlari bilan hamkorlik yo‘nalishlarini aniqlash malakasiga ega bo‘lishi kerak.
4.	**VI. Ta’lim texnologiyalari va metodlari:** • ma’ruzalar; • amaliy ishlarni bajarish va xulosalash;

	• interfaol keys-stadilar; • blis-so‘rov; • guruhlarda ishlash; • taqdimotlarni qilish; • jamoa bo‘lib ishlash va himoya qilish uchun loyihalar.
5.	**VII. Kreditlarni olish uchun talablar:** Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to‘la o‘zlashtirish, tahlil natijalarini to‘g‘ri aks ettira olish, o‘rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va nazorat uchun berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, joriy, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo‘yicha yozma ish (test)ni topshirish.
6.	**Asosiy adabiyotlar** 1. Frederic S.Mishkin. The economics of money, banking and financial markets. Pearson Education Limited. 2015.695 pages. 2. Omonov A.A, Qoraliev T.M. “Pul va kredit” Darslik. T.: - “Iqtisod-Moliya”, 2019 y. - 461 b. 3. A. A.Omonov, T.M. Qoraliyev. Pul, kredit va banklar. Darslik / Soliq akademiyasi, Toshkent moliya instituti. - T.: «Iqtisod-Moliya», 2012. -324 b. 4. Yu. Rashidov va boshq.; “Pul, kredit va banklar”: Darslik/ T.: Cho‘lpon nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2011. - 328 b. 5. Abdullayeva Sh.Z. va b. “Pul va kredit” Darslik. T.: - “IQTISOD-MOLIYa”, 2019 y. - 628 b. 6. Ye.A.Baydaulet. Islomiy moliya asoslari/– T.: «O‘zbekiston» NMIU, 2019. – 432 b. 7. Boboqulov T.I., Abdullaye O.A. Xalqaro valyuta-kredit munosabatlari: Darslik;-T.: “Iqtisod-Moliya”, 2019.-228 b. **Qo‘shimcha adabiyotlar** 6. Pul va banklar: O‘quv qo‘llanma / Abdulloyev A.J. [va boshq.].- Buxoro: OOO “Sadriddin Salim Buxoriy” Durdona nashriyoti, 2021. -360 b 7. Болвачев, А.И. Деньги. Кредит. Банки: Учебник/Е.А. Звонова М.Ю. Богачева, А.И. Болчавев; Под ред. Е.А.Звонова.-М.: НИЦ ИНФРА-М, 2016,-592с. 8.Варламова.М.А. Деньги, кредит, банки: Учебное пособие / М.А. Варламова, Т.П. Варламова, Н.Б.Ермасова.-М.:КНОРУС, 2017,-128с 9. Владимирова.М.П. Деньги, кредит, банки: Учебное пособие /М.П.Владимирова. – 3е-изд., перераб.и доп.- М.:КНОРУС, 2017,-245с 10. Галицкая С.В. Деньги, кредит, финансы: учеб./С.В.Галицкая.-М.:Эксмо, 2016,-456 с. **Axborot manbalari**

	www.lex.uz: www.norma.uz; www.tsue.uz; www.cbu.uz; www.worldbank.org; www.imf.org; www.adb.org; www.ebrd.org; www.isdb.org; www.finance.uz; www.stat.us; www.sciencedirest.com; www.reader.elsevier.com; www.scopus.com.
7.	Fan dasturi Institut Kengashining 2024 yil __ iyundagi __-sonli yig'ilish bayoni bilan tasdiqlangan. Fan dasturi Institut o'quv-uslubiy Kengashining 2024 yil __ iyundagi __-sonli yig'ilish bayoni bilan ma'qullangan. Fan dasturi "Iqtisodiyot" fakultetining 2024 yil __ iyumdagi __-sonli yig'ilish bayoni bilan ma'qullangan. Fan dasturi "Buxgalteriya hisobi va audit" kafedrasining 2024 yil __ iyundagi ___-sonli yig'ilish bayoni bilan ma'qullangan.
8.	**Fan/modul uchun mas'ullar:** A.T.Alikulov - "Buxgalteriya hisobi va audit" kafedrasi mudiri, iqtisodiyot fanlari falsafa doktori (PhD), dotsent: R.I.Rashidov - "Buxgalteriya hisobi va audit" kafedrasi v.b. dotsent; H.E.Azimova-"Buxgalteriya hisobi va audit" kafedrasi katta o'qituvchisi.
9.	**Taqrizchilar:** **G.J.Jumayeva** -QarMII, "Buxgalteriya hisobi va audit" kafedrasi v.b.profesor, iqtisod fanlari nomzodi. **S.I.Samiyev** -QarMII, "Moliya" kafedrasi dotsenti, iqtisod fanlari falsafa doktori.